

MAAI VERLIEZEN VOORKOMEN

Wanneer helpt wat?

Jaarlijks worden duizenden reekalveren, jonge hazen en fazantenkuikens dood gemaaid. Wat kan de jager doen om zo veel mogelijk wild te redden?

Met dank aan Joost van Eert, melkveehouder met een groen hart en oog voor de natuur

Tekst Koos Boer

Maaiverliezen bij het wild bestaan sinds er gemaaid wordt. Zelfs bij het werk met de zeis werden vastzittende fazantenhennen op het nest gedood. Al ver voor de Tweede Wereldoorlog beschreef een autoriteit op het gebied van het kleinwild, graaf Louis Károlyi, hoe in zijn jachtveld, met meer dan 30 hectare weidegebied, maaiverliezen voorkomen werden. Door het spannen van 100 meter lange draden met hieraan om de meter een luid klingelende bel bevestigd, werden de hennen opgeschrikt. Hierdoor kon de nestplaats vastgesteld en gemarkeerd worden. Vervolgens werd om deze plaatsen heen gemaaid. Zo ging dat vroeger. Tegenwoordig bestaat het risico dat door het toegenomen aantal predatoren (vos, kraai en stootvogels) het gemarkeerde nest, inclusief de broedende hen van de aardbodem zou verdwijnen. Dit geldt uiteraard ook voor alle andere bodembroeders, vandaar dat men in weidevogelgebieden de nesten hiertegen fysiek beschermt door overkapping e.d.

Snel rijdende triple maaiers

Het gevaar voor het wild steeg gestaag door de toenemende snelheid waarmee gemaaid werd en de technische verbetering van de machines. Zo lang het maaien met een enkele maaibalk zich tot één kant van de tractor beperkte, kon een ervaren bestuurder altijd de te maaien snede overzien en vaak gedrukt of lopend wild waarnemen. Met de huidige -snel rijdende- triple maaiers, twee maaibalken aan weerszijden en een aan de voor- of achterzijde van de tractor, moet de bestuurder zich overwegend op de bediening van zijn voertuig concentreren, tenzij er van een GPS-systeem gebruik wordt gemaakt. Daar komt bij dat de schijfmessen of de klepels van de kneuzer niet alleen een vrijwel kaal grasveld achterlaten, maar het wild – dat zich door de hoge rijsnelheid niet uit de voeten kan maken- op slag doden. Bovendien leidt de tijdsdruk waaronder het (loon)werk verricht moet worden tot een zekere mate van onverschilligheid voor datgene, wat zich voor de maaibalken afspeelt.

Foto's: Michael Migos

Foto: Michael Migos

Foto: Vincent Nederpl

Hazen vluchten bij voorkeur via overgebleven dekking

Tijdens de eerste levensweken geven de haasjes nauwelijks verwaaiing af en drukken zij zich consequent

Overgebleven dekking

Maar ook onder deze ongunstige omstandigheden bestaan er werkzame methoden om de maaiverliezen tot een minimum te beperken. Het belangrijkste is dat er in slagen naar de buitenzijde gemaaid wordt, zonder alle stroken rondom het perceel eerst gemaaid te hebben. Wanneer minstens één rand niet gemaaid is, kan het wild het gebied via deze overgebleven dekking verlaten. Het stuit dan niet op een afgemaaid kaal vlak (altijd een hindernis), waardoor het vaak weer terugloopt in de dekking en zo alsnog een roemloos einde vindt. Vooral bij hazen is dit van groot belang. Het zou ideaal zijn wanneer de jager op de maaibalk mee zou kunnen rijden en daarbij het weiland van bovenaf kan observeren. Alleen dan kan hij ingrijpen als hazen voor de maaibalken omhoog komen en in gevaar raken.

Reewild

Het redden van reekalveren is op zich vrij eenvoudig. Het is doorgaans niet verstandig om kalveren langere tijd voor het tijdstip van maaien in het bedreigde perceel op te sporen en er uit te dragen. Integendeel! Worden ze niet direct voor het maaien uit de gevarenzone gebracht, dan bestaat de kans dat de geit het kalf weer terug naar het weiland voert en het daar opnieuw aflegt. Het is beter het weiland één dag voor het maaien af te zoeken en van geurvlagen te voorzien, die behandeld zijn met een reewildwerend middel. De geurvlagen of –indien voorhanden– geïmpregneerde vogelverschrikkers plaatst men aan de rand van het te maaien perceel, in de buurt van de hoofdwissels. Eventueel kunnen ze met akoestische afweermiddelen gecombineerd worden. De bedoeling van het geheel is dat de geit tijdens de nacht de kalveren op een andere plaats aflegt. Deze methode heeft bijna honderd procent succes, mits ze op de dag voor het maaien wordt toegepast. Door het gewinningseffect loopt de werking na een aantal dagen sterk terug.

Het gevaar voor het wild steeg gestaag door de toenemende snelheid waarmee gemaaid werd

Foto: Michael Migos

Inzetten van drones

Maaiverliezen kunnen door akoestische signalen vanaf de tractor geminimaliseerd worden. Ook zijn er wildredders ontwikkeld die aan de maaibalk bevestigd worden. Dit type wildredder (Horst) combineert akoestische en fysieke verjaging van wild via rammelende bellen die door het te maaien gras gesleept worden. Deze voorzieningen zijn helaas niet verplicht en slechts weinig ondernemers gebruiken ze. Een andere optie is het inzetten van drones met een warmtegevoelige camera, die potentiële maaislachtoffers detecteert en via een GPS-systeem markeert.

De verwachting is dat deze technologie de komende jaren betaalbaarder zal worden, zodat aanschaf (in WBE-verband) overwogen kan worden.

Hazen

Moelijker is het om jonge hazen voor de maaimesen te behoeden. Gedurende de eerste levensweken geven de haasjes nauwelijks verwaaiing af en drukken zij zich consequent. De ervaring leert dat de lepelmannetjes zich met geen enkele bekende methode uit de percelen laten verdrijven. Bovendien is het zeer de vraag of het moerhaas de vóór de maaibeurt verplaatste jongen weer terug vindt, als deze te ver van de aflegplaats weg gebracht zijn. Tevens lijkt het waarschijnlijk dat het moerhaas de jongen weer naar het moeizaam afgezochte gebied terug zal leiden. Die werp- en zoogplaats heeft ze tenslotte niets voor niets uitgekozen. Rest de jager in feite niets anders dan bij het maaien aanwezig te zijn. Voorstaande honden dienen hierbij aan de lijn gehouden te worden. Worden hazen - en zeker jonge hazen - door een hond gevonden of door de maaibalk opgeschrikt, dan verlaten ze ongaarne de voormalig veilige dekking. Vaak rennen ze zelfs 'als lemmingen' in de gevarenzone terug. Ook bij het klepelen of maaien van percelen met groenbemesting in of na de winterperiode, ter voorbereiding van onder andere het zaaien van maïs, lopen jonge hazen gevaar. Het moerhaas legt de eerste worp graag af in de resterende hoge dekking van bijvoorbeeld mosterd-, koolzaad of bladrammenas.

Fazanten

Het is nog gecompliceerder om fazanten en hun kuikens in veiligheid te brengen. Dit te meer omdat het in ons land verboden is om eieren van uitgemaaiden nesten weg te nemen en deze kunstmatig of door een broedse kip uit te laten broeden. Tevens is het niet toegestaan om fazantenhennen in de gevarenzone dusdanig te verontrusten, dat ze elders tot broeden overgaan. Het enige wat rest is met de grondgebruiker overeen te komen dat een liefst twintig meter brede strook aan de rand

Geurvlaggen worden aan de rand van het te maaien perceel geplaatst

van het perceel niet gemaaid wordt, omdat de meeste hennen hierin hun legsel deponeren en uitbroeden. Bepalend voor de hoogte van de verliezen is het tijdstip van maaien in april of later in mei/juni. Fazantenhennen kunnen vanaf eind maart met de leg beginnen. Wordt er vroeg in het seizoen gemaaid, dan gaat vaak alleen het legsel verloren omdat de hen nog niet vast op de eieren zit. Als regel produceert ze hierna op een andere plaats een tweede legsel, waardoor de schade binnen de perken blijft. Wordt er later gemaaid en zijn de hennen broedvast, dan sneuvelt vaak het gehele legsel, inclusief de hen.

Later maaien

Veruit de meeste slachtoffers van landbouwwerktuigen worden door niemand geregistreerd, omdat ze zeer klein zijn. Bij het maaien of klepelen van percelen met groene gewassen worden ontelbare kikkers, padden, amfibieën en kleine knaagdieren gedood. Om over insecten maar te zwijgen. Dit geldt in het bijzonder voor extensief beoerde weidegebieden - veelal gelegen in natuurterreinen -, omdat deze aan veel soorten betere leefomstandigheden bieden. Mede daarom staan veel natuurorganisaties niet toe dat er tijdens het broedseizoen gemaaid wordt, dat mag daar vaak pas na 15 juni. Voor het wild pakt dit gunstig uit: aan de ene kant wordt het perceel niet dikwijls gemaaid en aan de andere kant is het meeste jonge wild al zo groot dat het weinig gevaar loopt.

Later maaien pakt voor het wild gunstig uit

Foto: Reinier Enzerink

Waterwingebied Noordbargeres

Wegen en paden vrij toegankelijk voor wandelaars en fietsers in de periode tussen zonsopkomst en zonsondergang.

Let op!

- Betreden op eigen risico
- Honden alleen aangelijnd
- Geen toegang voor motorvoertuigen, ruiters, aanspanningen en bromfietzers
- Nadere aanwijzingen van toezichhouders verplicht op te volgen

Verkeersregeling (art. 481 WvO)

WMO

WATERWINGEBIED

NOORDBARGERES

Graan dorsen

Verliezen van jong wild, die vroeger onbekend waren, komen tegenwoordig ook voor bij het dorsen van granen. Door de snelle en krachtige maaidorsers met een werkbreedte van meer dan zeven meter, die grote percelen bewerken, kunnen ook al enige maanden oude fazanten in gevaar raken. Vooral laat uitgekomen kuikens uit de tweede leg worden lang voor de machine uit gedreven, totdat ze door vermoeidheid te traag worden en de maaidorser ze opslokt.

Voortdurend overleg

Dit artikel heeft geenszins de bedoeling een beschuldigende vinger uit te steken naar akkerbouwers of veehouders. Zij moeten vaak onder moeilijke omstandigheden een commercieel bedrijf runnen en trachten dat zo efficiënt mogelijk te doen. Dat er echter sprake is van een belangentegenstelling, moge duidelijk zijn. Slechts door voortdurend overleg tussen jager en grondgebruiker kan geprobeerd worden een compromis te bereiken, waarbij het (jonge) wild en andere diersoorten van een vroegtijdige maaidood gespaard blijven. •

Bron: 'Wann hilft was?', Elmar Eickhoff (Wild und Hund 9/2014)

Wedloop tegen de tijd

De hachelijkste situaties ontstaan wanneer er gemaaid wordt als de kuikens niet lang daarvoor uitgekomen zijn. Bij verstoring door de maaimachine waarschuwt de hen haar jongen. Deze fladderen op, verdelen zich over een oppervlak van meer dan 100 vierkante meter en drukken zich. Dit natuurlijke gedrag is succesvol als bescherming tegen predatoren, maar de evolutie van de fazant heeft geen rekening gehouden met maaimachines. Daarna moet de hen de kuikens weer bij elkaar lokken, hetgeen vaak een wedloop tegen de tijd wordt omdat de kuikens snel afkoelen.

De enige overlevingskans die de kuikens in dit geval hebben is dat het stuk, waarin ze zich gedrukt hebben, niet gemaaid wordt. Een verdere mogelijkheid om verliezen te beperken is slechts één zijdelings geplaatste maaibalk te gebruiken in plaats van twee. Voert de bestuurder hierbij zijn werk oplettend uit, dan weet de hen veelal haar gehele broedsel in veiligheid te brengen. Beperking van maaiverliezen heeft uiteraard alleen kans van slagen wanneer alle betrokkenen (jager, grondgebruiker en/of loonwerker) bereid zijn tot het sluiten van compromissen.